

اجتهاد

۱۳ شباط ۱۳۲۹

اداره خانه

ایستانبول ، جفال اوغلنده

داثره اجتهدده

" Idjtihad " Constantinople

دوردنجی سنه

حریت فکریه به خادم

بخشبه کونلری چیقار اجتماعی ، ادبی مجموعه

مدیر مرخص : الهامی صفا

نسخه سی ۵۰ یاره

سنه لک آلتی آبلق

تورکیا ایچین ده غروش ۳۰ غروش

ممالک اجنبیه ایچین ده فرانق ۸ فرانق

مصاحبه اجتهاد

تربیه مسئله سی اطرافنده جریانلر

تربیه نك بو کونکی معناسی ، پك عملی در ، عمومی اولونجه : [حیات غوغاسنده غالب و موفق اوله بيلمك ايچون بيلمه سی لازم کلن شیلری اوکرتمك و انسانده بولونمه سی ایجاب ایدن خصائل افاضه ایده جك صورتده آدم یتیشدیرمك] ديمك اولور . بومعلومات وبوخصائل ، معین اولان مقصده کوره ده کیشه بيله چکی ايچون ، اوعمومی ومبهم دستوری هر مقصده تطبیق ایتمك قابلدیر . بناءً علیه هرشی کبی تربیه دخی نسبی واضافی در . برطوغرامه جییه لازم اولان معلومات وخصائل ، البته برعسکرده بولونمه سی ایجاب ایدن معلومات وخصائل عینی دکلدیر .

فقط مسلك متخذی نه اولورسه اولسون ، ایستزکه برآدم ص غلام اولسون ، اوزینه سوزینه طوغرو اولسون ! صوکره ، جمعیت حالنده یاشایان برسورو انسانك اعتقادات ، عادات ، عنعنات وهله مزاج اعتباریله ، حتی حسنات وسینات اعتباریله بربرلرینه بکزه دیکنی کوروپورز . بونلرک آرسنده بر رابطه اساسیه تشکیل ایدن بومشابهت ، حقوق ومنافع متقابله طولایسیله بوسبوتون کسب تقویت ایدیور ، بورابطه ، کندیلرینه بر مقصد مشترکده تعیین ایلور .

اولا بومقصد مشترکی لایقيله تبیین و ابراز ایتمك ،

ثانیاً او مقصده ایصال ایده بيله جك اولان وسائلی بيلمك وبولق ، ثالثاً اوکا کوره انسانلری یاشاتمغه چالیشدیرمق و آلیشدیرمق ، تربیه نك دستور اجتماعی در .

فقط انسانلرک طبیعتده بر عطالت واردر ؛ وبونك اسبابی چوقدر . عادت دیرز ؛ (عقائد باطله Préjugés) دیرز ؛ ذوق دیرز بر چوق شیلر واردر که بونلرک هربری خصوصی بر صنف اسبابك اسم مجملی در . هله حمايت بشریه یی ، تك برووجود اولق اوزره تلقی ایدرسه ك ، بو عطالتك نه مدهش بر قوت اولدوغنی یقیناً اكلازز . تاریخ بزه کوستیرر که اك فائده لی وعینی زمانده اك شدتلی انقلاباته بيله بو عطالت اجتماعی قارشى قویمش وجوق دفعه لرده غلبه چالمشدر . اونك ایچوندر که بعضاً اك فائده لی ، اك طوغرو فکرلر ، اك ناموسلی ، اك ذکی واك حسن نیت صاحی کیمسه لر طرفندن بیان ایدلمش اولدینی حالده بيله اونلرک خدمتی اوله مامشدر ؛ چونکه تطبیقنه مانع اولان بر چوق احوال وعادات واعتقادات هنوز اوجامتک صمیم روحنده اولانجه قوتیله زنده در ؛ یاشیور . ایشته تربیه اجتماعی به صرف همت وحصر عمر ایدن ارباب حیتك بوتون عمرینی تورپوله یین ، افنا ایدن اصل بوکی موافقدر . بوموانع زنده قالدقجه بر جماعت افرادینك یوزده طقسانی لیبرال وتجدد پرور اولسه دخی جماعتك طورى ، طرز معیشت وعاداتی قولای قولای ده کیشمه یور . چونکه اونكده کندینه مخصوص بر وارلنی وبز حیاتی

وارد؛ و اوحياتك شرائط اساسيه سى ماهيتى اعتباريله
محافظة كاردرد .

اوحالده اجتماعى اولان افكار واعتقاداتى اولاً تصحيح
واصلاح ايتلى در . ديه بر شى خاطره كليز !... اويله
فكرلر ؛ اويله ، آرزولر ، اويله نيتلر ، خلاصه
اويله حاللر اويله شيلر واردركه هيچ بر يمزك حال
وطورى وفكر واعتقادى دكلدر ؛ عادتاً هواده طولاشير ؛
سوقاقده كزر . لكن ينه نسيم معنويتى تشكىل ايدر ؛ هم
او قدركه بولون دوغمز ، ارتقا ايتش بولون دوغمز تربيه
شخصيه دن دوشرسهك ، همه حال اوسويه اودركه يه
دوشرز . آ كلاشيلور كه متفاوت اولان افكار وكالات
شخصيهك زمين مشترك استنادى اودر . على الانفراد
جمله مزك حيات شخصيه سى اوحيات عموميه يه كوك صالمش
اورادن فيض قوت آليور !...

ايشته او ، منسوب اولدوغمز جماعتك ، عصر لردنبرى
ياشاين ملتك كندى حالى ، كندى عادتى ، كندى مزاجى ،
كندى سجه سيدر . بزم معنويتك محيطى ، بلكه مزك
مشميه سى و تربيه اجتماعيه مزك بشيكي در . بونى اصلاح
وتعمير ايتلى !...

ظن ايدر سه بومسائل خطيره ني كال اهميته نظر تبقه
الان صنف منورمز ، شو يوقايدن برى بسط ايتديكم
سلسله محاكاته اتباعاً بومسائله بالضروره پيوسته اولمشلردر .
مسائل حاضرهك ماهيتى بونى كوسترييور ؛ اومسئله لرى
حل ايتك ايچون توسل ايتكارى چاره لك شكلى ده
اونى اثبات ايدويور .

خلقه بر (ملت حسى) ويرمك ايسته نيليور .
ملت مزك عناصر تركيبه سى اعتباريله يكپاره اوله مامش بولونمه سى
بو حسك يله قوباً هر كوكلده كوك صالهميه جفنه دائر بعضى
اندیشه لر اويانديرديغى ايچون اولملى دركه بومليت حسنى
(عرق حسى) ايله (عرق غرورى) ايله دخى تقويه ايتك
ارزولرينه دائر صريح اماره لر وار . (ترك - توران)
جريانى بونك نتيجه سيدر .

مستثنا بعض وقايع تاريخيهك سينه تصادفده طوغان
بوجريان مليتور و رانهك نصل بويومكه باشلايدغى ، ايلك
خطوه لرنده بعض تهلكلى حرقاتى نصل تصحيح ايدوب
كندى قورتارديغى ده كورويورز . عرق تقسياتك هيچ
بر زمان اعتقاد تقسياتنه توافق ايتديكى هر كس كوره بيلير .
بو اوقدر صريح بر حادثه اجتماعيه در . دينك ، عيى عرق
اقوامى ، عرق عيى دين سالكانى يكدى كرندن آيره رق ،
انسانلرك (تصنيف طبيعى سى) نى بوزدوغنى واوكا بدل
غير طبيعى بر تصنيف اقامه ايتديكى ده ينه هر كس بيلير
ودنيا بوكا شاهددر .

ينه تاريخ انسانيت كوسترييور كه بعض دورلرده ،
مثلاً قرون وسطاده ، جامعه دينيه ، جامعه عرقيه و مليه دن
قوى واوكا غالب ايش . بعض زمانلرده ده ، فرضا اسكى
توركلرده و مغوللرده و بوكونكى ملل متمدنه ده جامعه عرقيه
ومليه ، جامعه دينيه دن قويدر . بونك بويله اولمسنده
(ته اوقراسى Théocratie) ده نيلن شكل ادارهك بلكه
يك بويوك بر دخل وتأثيرى واردر ؛ فقط بزه لازم اولان
شيمدى اودكل !... بوكون عرق و ملت حسى يك قوتلى
بر عامل در . بونى بيلمك كافى !...

زمانمز بونى بيلور و اهميتى ده بيلور . بو عامل مهى
امر تربيه ده قوللاقمق ايتيور كه بودهك طوغر و بر فكر
ويك اى بر نيت در . خصوصاً ايلك آديده يايلان خطا
در حال تصحيح اولوندى . يعنى آ كلاشيلدى و قبول
اولوندى كه حس مليى اويانديرمق و تميه ايتمهك چالشمق ،
اهللك اعتقادات مؤيده و مقدسه سندن محروميتى موجب
اوله جق ايش كى بر جريان افكاره يول آچاسين !...
تجربه لر ايله ثابت اولدى و هر كس قطعياً ايناندى كه دينك
نقطه استنادى اولان (ايمان) ، يك بويوك بر قوتدر .
توكنمز بر منبع فيضدر كه ، فداكارلىق ، غيرت ،
حميت ، حسارى هپ اورادن جوشار ، طاشار . فلاكت
زمانلرنده ده صبر و متانت ، حزم و مكانت ، تسليميت
وهله اميد هپ اورادن كليز و برانسانى ، بر ملتى اتخاره

یالکز بر اشارت ایله قناعت ایتمک مجبوری اولویور .
هر حالده ینه بوقیلدن بر اشارت تنبیه اولمق اوزره شو
مهمه یی ده اخطاره کندی بورجلی کورو یورم :

اونو تاملی ، قطعاً اونو تاملی در که بزم ملتزم بر چوق
عرقله منسوب اقوام مختلفه دن متشککدر ؛ بر چوق
اسباب سیاسی و اجتماعی دن طولانی یکپاره بر کچه حالی
آله مامشدر . عادات و لسان اعتباریله ده آره لرنده اودرجه
بر فرق واردر . اعتقاد اعتباریله ده بوفرقلر ، مذاهب
خصوصیه نك تنوعنده وقوام و بقاسنده تظاهر ایدر .
شیمدی یه قدر حریت مذهبی بر حق صریح اوله رق
تأسیس ایده مه مش اولدوغی ایچون - زمانمرك مشروطی
اداره سنه رغماً - مذاهب نك قسم کلیسی ، او مذهبن
اولمایانلر ایچون سر قالمشدر .

اوله بر جریان حریت پرورانه یی ضروری اعوجاجاته
مجبور ایده بیله جك احوال دن بری و باشلیجه سی ده ایشته
بو تنوع مذاهب مسئله سیدر . طبعی ، بوده اهمیتله نظر دفته
آلملی ؛ تتبع اولونملی در ؛ و هر خصوصه عقاید و حقوق
مقدسه یه رعایتکار طاورانه بیلملی در که غیر تجدید پرورانه
و همت ترقیکسترانه نك ثمراتی اقتطاف ایدیه بیلسین .

مثلاً بعضی مذهب لر واردر که دعایری تماماً ترکجه در .
تأسیس ایدیه لیدن بریدر کندی لسانلریله دعا ایدر لر و نه
ایستدکاری ، نه ایچون نیاز ایلدکاری آ کلا لر
و بیلیر لر . دیمک که ذاتاً اوفق تفک بویه آچیلمش بر
چیغیر وار

فقط بویه عظیم بر مسئله یی قورجالامق نیچون ؟ ...
تربیه وطنیه و ملیه ایچون دکلی ؟ ...

اوله ایسه یالکز قرآن کریم ترجمه سیله قالماملی در .
زیرا (مملکت) دیمکه یالکز کندی مسقط رأسی اولان
قصبه سی آ کلایان و وطننک سائر قطعات و اقسامنه قارشی ،
حقیقی بروطن پرورک طویدوغی حسیاتی هنوز طویه میان
برزوالی آدمک شوته لکی حالی یالکز حافظ اولمادیغندن
یاخود عربجه آ کلایه مادیغندن ایلری کلیور . بر نوع

سوق ابدن یأس و قتوره قارشی هرشیدن اول و هرشیدن
زیاده لازم اولان قوت امیددر . اصل اوئی محافظه ایتملی
واولدورمه ملی در . امیدی ایمان تولید ایدر و هرشیدن
زیاده و امین بر صورتده ده محافظه ایلر .

ایشته امر اعتقادده لاقید و لایالی بر طور وادایه
قارشی کمال جدیت و غیرتله مجاهده ایتمک عزمی اثبات
ایدیورکه ، رادیکالیزم حسلرینه بدل مملکت مزده بر
لیبرالیزم - کنیش معناسیله بر لیبرالیزم - غلبه چالمقده در .
بوجسندن و بوشکلده اولان حریت پرورلکی آقیشلارز .
ظن ایدرز که کتاب مقدسک ترکجه یه ترجمه سنه
همت ایتمک نیتی ده بو ملاحظاتک تجلیات فعلیه سندن در .
بو حادثات بزه اثبات ایدیورکه بزم جماعتزم ، بوخصو -
صده اوروپانک (جون هوس John Huss) ، (ساوانارولا
Savanarola) دورینه تصادف ایدن صفحه تکاملی هنوز
کچیرمه مشدر . بناء علیه بر (دورانتبه Renaissance) آحق
ایچون ذهنلر مشغول کورونویور . بر دور انتباه
لزومنی حس ایتمک ، (متنبه) اولمادجه ممکن دکدر .

ایشته زمانمرك الک بویوک و الک خطیر مسئله اجتماعی سی
بلکه بودر ؛ دییه بیلم . بونی اداره ایتمک ایسته ینلر ،
هر حالده تاریخک او صحایف انقلاباتی بر ده دقتله
اوقوملی درلر ؛ و قیاس مع الفارق خطاسنه دوشمه مک
ایچون اوزمان ایله بوزمانک ، اوملتلر ایله بوملتک صفات
کاشفه و امرجه ممتازه سنی ای دن ایی و اینجه دن اینجه یه
تتبع ایلملی درلر . خصوصاً اینجده بولوندوغمز و یاشامقده
اولدوغمز احوال و ظروفک شکل و ماهیتی ، درجه نفوذ
و قیمتی حقیقه تقدیر و تخمین ایتملی درلر . هر مزاج
ملی نك اساساً عاقل اولدوغنی ده هیچ اونو تاملی درلر .

تأسف ایدرم که بویه حیات اجتماعی مرنک الک کیزلی
واک قارا کلق کوشه لرینه وارنجه یه قدر کوک صالمش
اولان مسائل اجتماعی یی ، بالجمله علائق و روابط یله عرض
ایتمک و بر چوق نقاط خصوصیه سنی ، عقد مشوشه سنی
کوسترمک ایچون غزته ستونلری کفایت ایده میورده

اوستنده (محرم الحرام) یعنی یکدیگرینه مصلحانه طاوورافق وباریشیق یاشامق زمانی ایدی . او زمانده کعبه زیارت ایدیلردی . صوکره ینه هر قبیله برطور تجاوزی آله رق اون برآی مدته غزوه ایدرلردی .

اسلامیت تأسس ایدوبده کعبه اصنام واوناندن تجرید و تصفیه ایدلکدن صوکرده قبائل قریش آره سنده بو عادت بدویت حکم سورمکده بردوام اولدی . اونک اوزرینه (سوره ایلاف) نزول ایتدی: [قریش قبائلک آره سنی تألیف ایتک ، اونلرک یازین وقیشک کوندر دکاری کروانلری تجاوزدن مصون بولوندورمق ایچون] ، امر ایدیلوردی: [بویت مقدسک صاحبنه عبادت ایدیکز که او عربلری اطعام ایدرک آجلق سفالتدن قورتاردی ، و قورقورله قایغورله قارشیده تأمین ایتدی !] دیه اخطار ایدیلوردی .

بو سوزلرده کی قوت خارق العاده نه درکه یاشایه بیلیمک ایچون یکدیگرینه دشمن اولمقدن و سنه نک اونیر آیی امتدادنجه قارداش قانی یمکدن باشقه چاره بوله میان قبائی تألیف ایتدی ودهشتلی ، متین بر جامعه کلبه وجوده کتیردی ؟!...

ایشته اصل حللی مطلوب اولان مهم معما بوراده در . بودر ؛ حقیقه ترجمه ایدیلوب معناسی تفهیم ایدیلجه ک حقیقت بودر .

بو معمایی بوتون منور وطنداشلمک ذکا وحمیته ، غیرت و حسن نیته حواله ایدیورم . بو سرک معناسی اکلاشیلیرسه یالکیز برعثمانلینک دیکر برعثمانلی ایله دکل ؛ دنیاده موجود اولان بوتون تورک لک بوتون مسلمانلره یکوجود اوله بیلیمه سنی تأمین ایدجه ک اولان جامعه کلبه نک ایزلری بولونمش اولور .

بو لسان ایشی دکدر ؛ چونکه عینی لسانی قونوشان قبائل بربرینی یغما ایدوب ییه بیلور . عرق مسئله سی ده دکدر . چونکه او لسانی سوبیلوب او فضاحتلری ایشله یلرا کثریاعینی عرق اولادی وقارداش چوجوقلریدر .

حسین لکدن ایلری کلیور . او حالت روحیه نک اسباب موجب سی ظنمه کوره بوسوتون باشقه در . بناء علیه باشقه یرلرده ، باشقه شیلرده آرانمالی در . روابط اجتماعیه نک ، منافع متقابله و مضار مشترکه اوزرینه مؤسس اوله مامش بولونمشه معطوف اولسه کرکدر صانیرم . اوروابطک هیئت مجموعه سی بر جامعه اقتصادی و اجتماعیه تشکیل ایدجه ک بر (جبل متین) شکلی آماد قجه ، عینی لسانک ، عینی دینک ، حتی عینی عرقک علاقه ونسبتی ده حکمسزدر . حال بدویتده یاشایان ، عینی عرقه منسوب اولان ، عینی لسانی سوبیلین ، عینی دینه تابع بولونان بر جوق قبائل واردر که یکدیگرینه قارش یغما جیلقله یاشیورلر . بر برینک مال وعیالنی غارت ایتک سایه سنده انحق کچینه بیلورلر . اونلرده (وطن و مملکت و ملت) نه در ؛ ده نیسه ، ظن ایدرم که مملکت نیم چادر لرمک بو کون مرکوز بولوندوغی یایلادر . ملت دخی بزم قبیله در ! . دیر ویوقاریده ک جاهلدن فرقلی بر حالت روحیه ابراز ایده مر .

اشارت آشونی سوبیلک ایسترم که بو حالت روحیه واونک بوتون ایجابات اخلاقیه سی ، صرف اجتماعی بر صفتحه حیاتک ، کوجه لک ، بدوی لک دورینک مخصوصا تنیدن در . لسان ایله ، عرق ایله ، قرآنک عربجه ویاترکجه اولمسیله قطعاً علاقه دار بر حادثه دکدر . قسماً اقتصادی ، قسماً دخی اجتماعی ، بر آزه اعتیادی اسبابه معطوف در . تعیین اسباب وظروف بختنده الدانمالی ؛ صوکره اک خالص بر نیت عکسی نتیجه لر ویریر .

اسلامیت تأسس ایتزدن اول ، عربلر اوافق اوافق قبیله لردن عبارت احزاب اوزره منقسم ایدیلر . بو حزبلر ، عاداتا توسع ایتش بر رعائلدن عبارتدی . اسملری بونی اثبات ایدر : (بنی هاشم) ، (اولاد نیل) قبیله لری کی . بوقبائلک یکانه مدار معیشتی (غزوه) یعنی یکدیگرینک مالنی ، عیالنی یغما و تاراج ایتکدی . یالکیز سنه ده برآی صلح ایله وقت کچیرلر و پنیار قوره رق (تجارت !) ایدرلردی . اوده محرم آینه اولوردی . ذاتاً اسمی

ویریوردی . بو مهم و بویوک ولایتز ، محتاج اولدینی والینی بولمشدی . عینی شیمه اعمار ، عینی استعداد اداره واحیاء عینی قوت وزندکی ایله اورادهده فقط داها کگیش بیر ساحه انکشاف بولیوردی .

غازی مختار پاشا قاینه سی (باغداد) ک بوفعال وحیتلی والیسنی عزل ایتشدی . ایستانبوله معزولاً عودت ایتمش اولدینی کونلرده ، مطبوعات عمومیه مدیری محمدرئوف بکک او طه سنده ایدی که ایلاک دفعه جمال بک اقدی ایله یکدیگر مزه تقدیم اولونارق ، شخصاً طانیشدق . واوراده یکدیگر مزله روحاً قدیم آشنا چیققدق . ایلاک سوزی :

« حق غزته سنده مقاله لر یگزنی اعتنا ایله تعقیب ایدیورم فقط هب درد لر مزنی کوسته ریور ، دواء کوستر مکده اهل ایدیورسگز . » دیمک اولمشدی . شخصی معارفه من بوضورتله باشلامشدی واونک بو حقی ستمک تأثیر والهامی آلتنده ایدی که (حق) غزته سنده [حق . نومرو 59 و 65] « دواء » عنوانی اوزون وایکی نسخه یه منقسم مقاله اتشار ایتشدی .

حرب اعلان ایدیلدیکی وقت جمال بک در حال استقلال وطنی مدافعه ایچین حدوده قوشمشدی . واقعا او ، میترالیوز آتشلی آرمنده دومان وقان ایچنده وطن وملتک حیثیتی مدافعه ایله اوغرا شیرکن بزلر ، کامل پاشا قاینه سی طرفندن حربیه نظارتنده کی مرکز قوماندانلی دائره سنک بودروم قاتنده مسافر وحریت شخصی مزدن محروم ایدیلشده ؛ فقط ساحه حربده کچن احوال واهواله مطلع اولماق امکانه مالک بولونیوردق . جمال بک قولنک ، محمود مختار پاشا قولنک اوچ کون دشمنی مظفرانه طوب آتشی آلتنده طوتدینی وایله ریه بیر آدم آتیر . مادینی معلومز اولیوردی . بونلردن محمود مختار پاشانک یارالانهرق ، جمال بکک قوله رایه طوتولارق ایستانبوله کتیریلدیکنی ایشیدییوردق . جمال بک ، حیات وفعالیه هم ای بیر اداره آدمی همده ای بیر قوماندان اولدینی مرتبه ثبوته واردیرمش اولیوردی . جمال بکک اهلیت واستعدادینه بیرینه ویره حک زمان هنوز محفوظ ایدی .

عینی دینه منسوبیت مسئله سنکده بک اوقدر دخلی فرق ایده میورم ؛ کرچه دین بر جامعه کلیه اولق حکمنی کوسترنجه بو دشمنلغه چاره بوله بیلور وتوحید حیات وتوحید مقاصد ایدیورسده فقط زمانزده دینک بو حکمی کوسترمدیکنه اوروپا بوتون عالم مثال اوله بیلر ! او حالد ندر ؟ ... بو معنوی قوت ندر که افراد بشریه یی حجیرات عضویه کبی یکدیگرینه مربوط بولوندورویور . او علاقه ندر که حیات شخصی و اجتماعیه جامعه دینه و عرقیه و ملیه اونک برر جلوه سیدر ؟ ... دوشونوگز !

رضا نوفی

نافعه ناظری جمال پاشا حضر تلریله ملاقات

نافعه ناظری جمال پاشا حضر تلری هیئت وکلامن ایچنده فعالیتلریله ، نورنریله ، نورپرور لکریله ، اراده لرنده کی جانلیق واستمرار ایله ممتاز اوچ سیادن بیریدر . مشروطیتک تکرار اعلانی متعاقب اسکدار متصرفی بولوندینی صیره ده « ارکان حرب قائممقامی جمال بک » اسمی متبیج دماغده درین بیر ایز بر اقمشدی . قرون وسطی حیاتنک یکرمنجی عصرده و بیر پایتخته یاشانماسنه قارشی جمال بک غایت ا کشی بیر چهره کوسته ریور . چورابسر آیاقلره طاقیلی طاقونیه لر وصیره آلینش انتاری و خیرقه لرله ، هیچ اولمازسه مأمورلرک وضابطانک اقشام قهوه لرینه چیقما لری منع وتجریم ایدیوردی . و بوی بویوک بر شدت و مساوات ایله یاییوردی . بو کوچوک واقعه ، اونک روحنده کی شیمه انتظام ومذنی عالمک مأثر و آدابنه میل واحترام ساقه لرینی اولچمک ایچین نجه کافی بیر اولچو ایدی . مشروطیتک اعلانندن صوکره ایکی اوچ سنه مصرده اقامته دوام ایتدیکم حالدینه ، جمال بک کثایزینی بیر اقدام . آطنیه والی اولاراق کتیدیکی وقت اوراده کی اجراءات و تشبثاتی بیرر بیرر تعقیب وتقدير ایتیه دوام ایتدم . (باغداد) والی کی اونا داها بویوک بیر ساحه فعالیت